

УДК [930.253+94+929](477)

О. О. КРАВЧЕНКО*

ЖИТТЯ ТА ДІЯЛЬНІСТЬ ПАРТИЗАНСЬКОГО КОМАНДИРА М. І. ШУКАЄВА (за документами ЦДАГО України)

На основі аналізу архівних джерел ЦДАГО України висвітлено життя і діяльність командира партизанського з'єднання ім. Й. В. Сталіна М. І. Шукаєва.

Ключові слова: М. І. Шукаєв; партизанське з'єднання ім. Й. В. Сталіна; партизанський рух; архівні джерела.

М. І. Шукаєв.

Виповнилася 105-а річниця від дня народження Михайла Іларіоновича Шукаєва (1907–1976 рр.) – одного з видатних керівників партизанського руху на теренах України під час Великої Вітчизняної війни 1941–1945 рр. Підполковник М. І. Шукаєв командував партизанським з'єднанням імені Й. В. Сталіна, яке діяло на території Чернігівської, Житомирської, Рівненської, а також частково Тернопільської, Львівської областей, південної Польщі та Чехословаччини впродовж 1943–1945 рр. Проте, незважаючи на значний внесок у розгортання партизанського руху в Україні, а відтак і у перемогу над німецькими загарбниками, його діяльність не отримала належного висвітлення в історіографії.

Об'єктом дослідження була лише діяльність М. І. Шукаєва як командира партизанського з'єднання ім. Й. В. Сталіна. Так, ґрунтовна історична довідка міститься у науково-довідковому виданні “Україна партизанська: Партизанські формування та органи керівництва ними (1941–1945 рр.)”¹. Окремі факти з бойової діяльності з'єднання розкрито у монографії “Війна без пощади і милосердя: Партизанський фронт у тилу вермахту в Україні (1941–1944 рр.)”². Автори наукових праць здебільшого висвітлили історію бойової діяльності з'єднання, проте постать М. І. Шукаєва, який плідно керував партизанським

* *Кравченко Олександр Олександрович* – головний науковий співробітник ЦДАГО України.

з'єднанням в Україні, залишається маловивченою. Одним із важливих чинників у вивченні життєвого шляху М. І. Шукаєва є ґрунтовний огляд наявної джерельної бази. Саме у фондах Центрального державного архіву громадських об'єднань України (далі – ЦДАГО України) зберігається найповніший комплекс документів про цю людину.

Аналіз обліково-довідкових матеріалів ЦДАГО України дає підставу стверджувати, що основний масив документів про життя М. І. Шукаєва, а також бойову діяльність очолюваного ним з'єднання зосереджено у фонді № 62 “Український штаб партизанського руху” і фонді № 71 “З'єднання партизанських загонів ім. Й. В. Сталіна”. Умовно, в залежності від характеру формування і наявної у них науково-цінної інформації, їх можна поділити на дві групи.

До першої групи належать матеріали, що містять інформацію біографічного характеру. Так, найбільш інформаційно-наповненою є особова справа М. І. Шукаєва, що зберігається у фонді № 62, опис № 5. Вона містить два особових листки з обліку кадрів, датованих 1943 р.³, а також копію облікової картки М. І. Шукаєва, складеної Куйбишевським райкомом партії м. Москви в 1975 р.⁴. Документи висвітлюють життєвий шлях М. І. Шукаєва, його спеціальність, а також посади і місця роботи до війни. Окрім того, в цих документах можна отримати інформацію про його нагороди (ордени і медалі), отримані під час і після Великої Вітчизняної війни.

До другої групи належать документи, що розкривають деталі й особливості діяльності М. І. Шукаєва як командира партизанського з'єднання ім. Й. В. Сталіна. Основний масив цих матеріалів зберігається у фонді № 71.

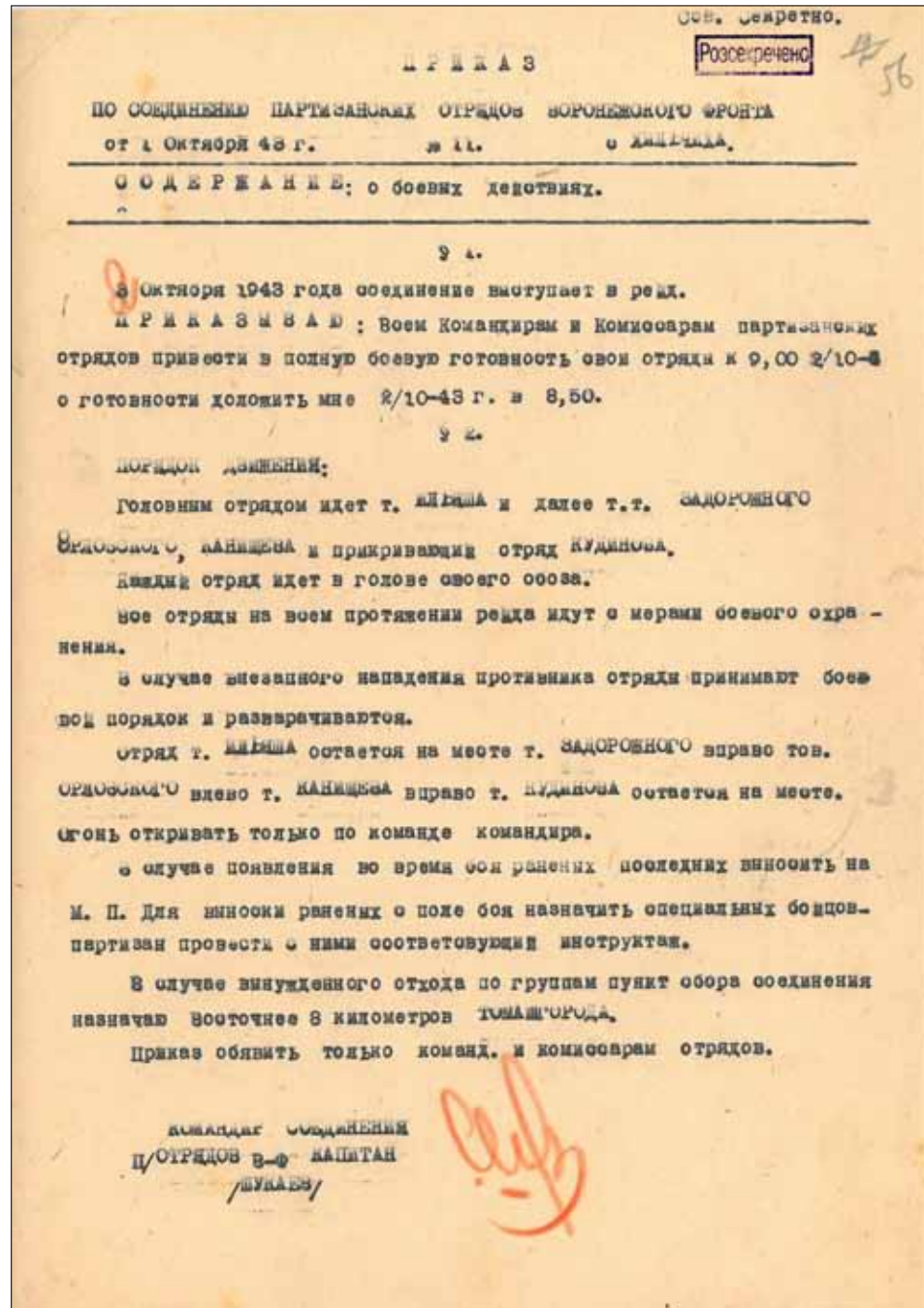
Так, на особливу увагу заслуговують щоденникові записи М. І. Шукаєва (27 серпня 1943 р. – 23 квітня 1944 р.). Щоденник складається з двох варіантів: загальний зошит стандартного формату, заповнений записами, внесеними автором за період 27 серпня 1943 р. – 14 квітня 1944 р., і машинописна копія цих записів про події до 23 квітня 1944 р.⁵. Слід зазначити, що документ був видрукуваний у 2010 р. в збірнику щоденників партизанських командирів, підготовленому працівниками ЦДАГО України⁶. У щоденнику в хронологічному порядку викладені події, які охоплюють основний період діяльності з'єднання, а також його окремих загонів. Зокрема, міститься інформація про конкретні бойові операції, розвідувально-диверсійну діяльність та її результати для загону (дані про загиблих, зниклих безвісти і поранених бійців) і для ворога (матеріальні втрати у живій силі і техніці), маршрути пересування загонів, місця тимчасової дислокації, способи орієнтування на місцевості, інструкції і розпорядження керівництва УШПР та списки загонів і бійців, котрі особливо проявили себе під час бойових зіткнень з окупантами і українськими націоналістичними формуваннями.

151
166

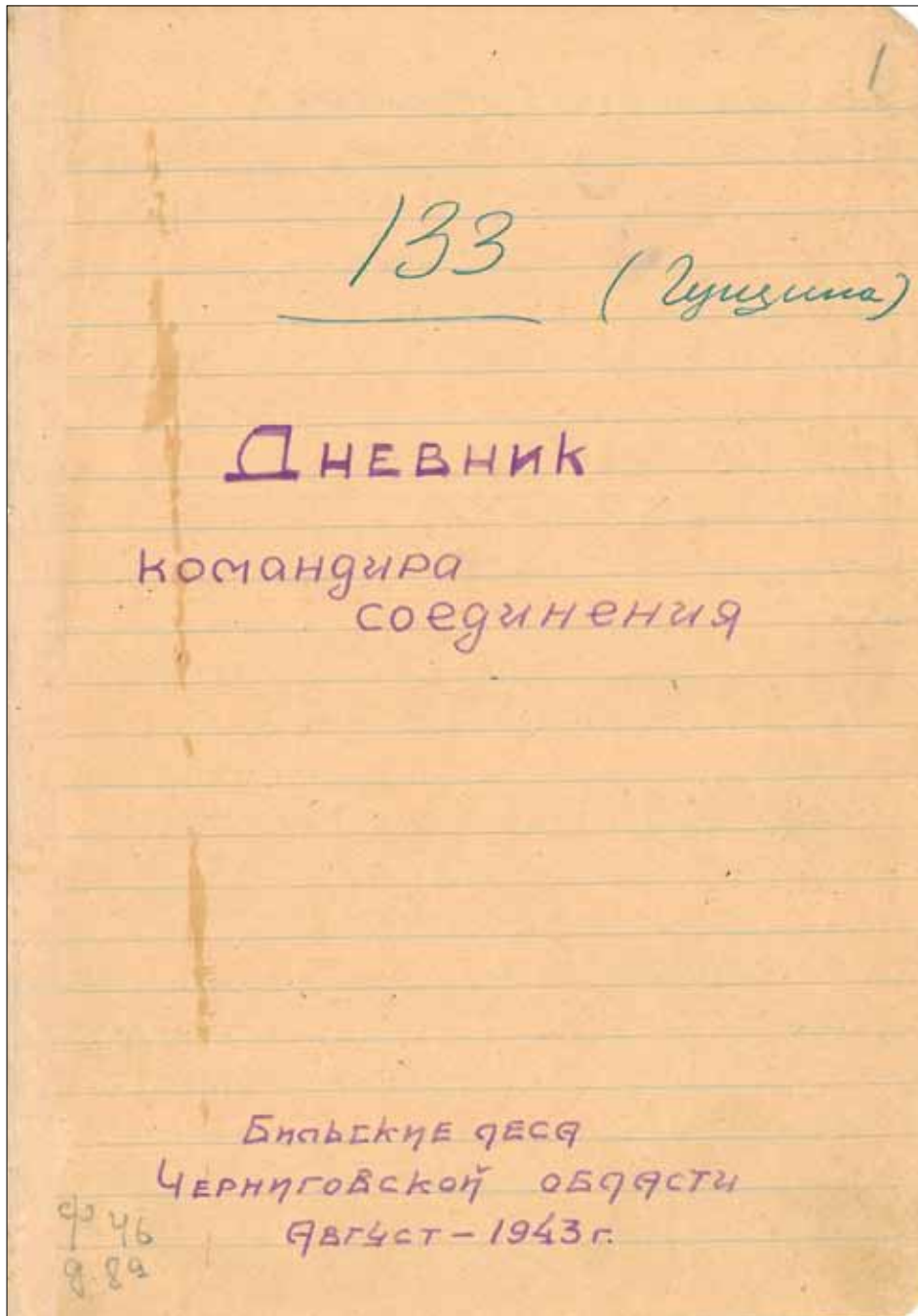
ЛИЧНЫЙ ЛИСТОН ПО УЧЕТУ КАДРОВ

1. Фамилия, имя и отчество	Шукаев, Михаил Макарович
2. Военное звание и воинская должность в настоящее время	Подполковник артиллерии в отставке
3. Год и месяц рождения	1907
4. Место рождения	Дурнов Обилов, Чкаловский район С. Шиньки
5. Национальность	Русский
6. Сол. образование, профессия и образование	Среднее из артиллерии
7. Военные родители: а) До 1917 г. (чем занимались и где) б) После 1917 г. до настоящего времени в) Место жительства родителей	Артиллеристом, с 1913 до революции Дурнов Обилов, Чкаловский район Дурнов Шиньки
8. Время поступления в ВКП(б) (или ВЛКСМ), какой организацией принят и № парт. или комсомольск. билета	В партию коммунистов в 1924 году Кремль революционно-воинский О.Р.О.К. Возвращен О.Р.О.К.
9. Выбывал ли из ВКП(б), когда и почему	Нет
10. Состоял ли в других партиях (каких, когда)	Нет
11. Имел ли колебания в проведении линии партии, участвовал ли в оппозициях (когда, каких). Имеет ли партизанские (какие, кем именованы и за что)	Нет
12. Образование: а) Общее (что и где окончил) б) Военное (что и когда окончил) в) Политическое (что и когда окончил)	Общая и военная в Шинькинском ин-те артиллерии ст. Рабочий-Красноармейский Москвы. Военно-политический институт в Москве
13. Знание иностранных языков	Нет
14. Ученая степень и имеет ли научные труды и изобретения	Нет
15. Был ли за границей (где, когда), имеет ли родственников за границей (кто, где находится)	Нет
16. Был ли осужден, когда, кем, за что и за сколько	Нет

Сторінка з особового листка з обліку кадрів на командира партизанського з'єднання ім. Й. В. Сталіна Шукаєва Михайла Іларіоновича. 1943 р.
ЦДАГО України, ф. 62, оп. 5, спр. 130, арк. 151. Оригінал. Рукопис.

Наказ по з'єднанню партизанських загонів Воронежського фронту під командуванням М. І. Шукаєва "Про бойові дії". 1 жовтня 1943 р.
ЦДАГО України, ф. 71, оп. 1, спр. 7, арк. 56. Оригінал. Машинопис.

Сторінки із щоденника М. І. Шукаєва. 1943 р.
ЦДАГО України, ф. 71, оп. 1, спр. 18, арк. 1, 2. Оригінал. Рукопис.

12)

27 августа 1943г.

Бирьские леса. В 15 км. западнее ст. Нежин, Черниговской области

Приказом наг-ка штаба Партизанского движения при Военном Совете Воронежского фронта полковником Г. Лозребенко от 27 августа 1943г. создано соединение партизанских отрядов Воронежского фронта.

В состав соединения вошли партизанские отряды 1. им. Суворова - Ком. отряда Кудинев И.Л., комиссар Сидорук, Наг. штаба Луцки Л.Л. и зам. по разведке - Андреев Л.Л.

2. им. Железняк - Ком. отряда - Орловский, комиссар - Искра, зам. по разведке - Винокуров.

3. им. А-Невского - Ком. отряда Каннишев, зам. по разведке Иванов

4. им. Кутузова - Ком. отряда Захаровский, Нач. штаба - Петренко, зам. по разведке Терасин

Сторінки із щоденника М. І. Шукаєва. 1943 р.
ЦДАГО України, ф. 71, оп. 1, спр. 18, арк. 1, 2. Оригінал. Рукопис.

Важливим джерелом для вивчення боротьби партизанського з'єднання ім. Й. В. Сталіна під командуванням М. І. Шукаєва є щоденники бойової та диверсійної діяльності за період з 27 серпня 1943 р. до 25 лютого 1945 р. Події викладені у хронологічному порядку, що дозволяє прослідкувати послідовність фактів, подій, а також побачити комплексну картину розгортання партизанської боротьби з'єднання на підконтрольних йому територіях і його місце як складової частини загального партизанського руху на тимчасово окупованій ворогом території України⁷. Крім того, в щоденниках можна віднайти підсумки діяльності з'єднання на території України, особливо у Житомирській і Рівненській областях – основних центрах активності з'єднання. Цей вид документів дозволяє осягнути величезний масштаб діяльності партизанського з'єднання ім. Й. В. Сталіна (1943–1945 рр.), конкретизувати перебіг подій і розглянути особливості окремих бойових та диверсійних акцій в тилу противника.

Певну інформацію про діяльність М. І. Шукаєва містять накази, радіограми, рапорти, донесення; протоколи допитів шпигунів, списки молодшого командного складу загонів з'єднання; звернення бійців до командира з'єднання для вирішення побутових і організаційних питань; заяви, свідоцтва про бойові дії, нагородні листи тощо. Ці документи підписувались керівниками партизанського з'єднання і окремих загонів: командиром М. І. Шукаєвим, комісаром з'єднання П. Г. Сапожинським, начальником штабу М. В. Прибурою або заступниками командира з'єднання із розвідки: батальйонним комісаром М. Ф. Сидоруком та старшим лейтенантом Г. П. Гуциним⁸.

Таким чином, аналіз документів ЦДАГО України, дає змогу висвітлити життя та діяльність М. І. Шукаєва. Архівні джерела по-різному, залежно від виду документів, розкривають особисту мужність і тверду волю, а також справедливе ставлення до особового складу партизанських загонів командира М. І. Шукаєва, що допомагали у складних умовах партизанської війни сумлінно виконувати накази вищого командування.

У цілому, джерела дозволяють скласти уявлення про М. І. Шукаєва та його значну роль і місце у розвитку партизанського руху на території України. І хоча вони не розкривають масштаб діяльності з'єднання, проте дозволяють розглянути характер, особливості, а також деталі перебігу конкретних фактів і подій у певний період його партизанської боротьби. Окрім того, вони дозволяють встановити кількісний склад окремих партизанських загонів з'єднання, співвідношення бойових втрат із зниклими безвісти.

М. І. Шукаєв народився у липні 1907 р. в с. Гущено-Колодезі Долгоруківського району Курської області РРФСР у бідній селянській родині. До 1923–1924 рр. займався переважно землеробством. З вересня

1925 р. до вересня 1929 р. працював слюсарем, згодом – кочегаром на станції Дебальцево (залізнична лінія Дебальцево-Москва) в Донбасі. У 1929–1931 рр. проходив службу в дивізії особливого призначення Об'єднаного державного політичного управління (ОДПУ), закінчив полкову школу. В партію вступив у 1931 р. З січня 1931 р. до червня 1941 р. перебував на господарській роботі у Москві, навчався на робітничому факультеті (вечірні курси котрого закінчив у 1932 р.) і в інституті ім. Плеханова⁹.

У червні–серпні 1941 р. М. І. Шукаєв був командиром взводу і стрілецької роти на Західному фронті, через поранення знаходився на лікуванні у шпиталі з вересня 1941 р. до січня 1942 р. У січні – травні 1942 р. брав участь у формуванні 555-го стрілецького полку, 127-ї стрілецької дивізії, був командиром кулеметної роти і заступником командира батальйону в складі Воронежського фронту з травня по вересень 1942 р.¹⁰.

Восени 1942 р. при Військовій Раді Воронежського фронту, членом якої з березня 1943 р. став перший секретар ЦК КП(б)У М. С. Хрущов, почалося формування партизанських груп для перекидання у тил ворога. Командиром однієї з них було призначено на той час старшого лейтенанта М. І. Шукаєва, якого нещодавно виписали із шпиталю після одужання.

Після ретельної підготовки у Москві на початку 1943 р. курсанти прибули до Воронежської області (м. Бобров). До цього часу була створена оперативна група на чолі з капітаном В. М. Макаровим, яка формувала партизанські загони і з'єднання для бойової і диверсійної діяльності на окупованій Україні. З 20 липня до 25 серпня 1943 р. усі загони було десантовано з літаків до району Більських лісів Чернігівської області. Тут на базі місцевого партизанського загону “За Батьківщину” було сформовано 1-ше з'єднання партизанських загонів Воронежського фронту, командиром якого призначено Михайла Шукаєва¹¹, який на той час зарекомендував себе офіцером, що добре розумівся на тактиці ведення партизанської боротьби. Це, безперечно, стало найбільш яскравою сторінкою його життя.

Бойова діяльність з'єднання почалася диверсійними акціями в районі станції Ніжин Чернігівської області. Упродовж перших десяти днів, з 17 серпня до 7 вересня 1943 р., партизани підірвали 11 ешелонів противника, зруйнували чотири залізничних і два шосейних мости, знищили багато ворожих солдатів і офіцерів¹².

М. І. Шукаєв з листопада 1942 р. перебував у системі Українського штабу партизанського руху, зокрема, був командиром роти спецшколи, а також керівником навчального пункту із підготовки партизанських кадрів Воронежського фронту, а з червня 1943 р. – старшим помічником начальника відділення кадрів Представництва Українського штабу партизанського руху (УШПР) при Військовій Раді Воронежського фронту.

Відповідно до наказу начальника штабу партизанського руху при Військовій Раді 4-го Українського фронту полковника В. С. Погребенка, від 27 серпня 1943 р. за № 1 “1-ше з’єднання партизанських загонів Воронежського фронту”, яке у зв’язку із реорганізацією Воронежського фронту, переходом штабу у розпорядження 1-го Українського фронту, а також наявністю пізніше ще двох з’єднань, що мали схожу назву, з 1 січня 1944 р. йменувалося “З’єднання партизанських загонів ім. Й. В. Сталіна”¹³. Тоді ще капітан М. І. Шукаєв сформував його з п’яти невеликих партизанських загонів (всього 55 бійців)¹⁴:

1. Ім. О. В. Суворова – командир загону І. П. Кудінов, комісар – М. Ф. Сидорук, начальник штабу Г. П. Гущин і заступник із розвідки – П. Г. Андреев.

2. Ім. М. Залізняка – командир загону М. А. Орловський, комісар – С. А. Іскра.

3. Ім. Олександра Невського – командир загону П. О. Каніщев.

4. Ім. М. І. Кутузова – командир загону О. Т. Задорожний, начальник штабу – П. П. Петренко.

5. Ім. М. С. Урицького – командир загону В. В. Ільяш, комісар – Д. Джамуратов, начальник штабу – Я. М. Донець¹⁵.

Командиром самого з’єднання був М. І. Шукаєв, комісаром – П. Г. Сапожинський, начальником штабу з’єднання М. В. Прибура. Станом на 1 вересня 1943 р. чисельність з’єднання за рахунок місцевих партизанів збільшилася до 200 бійців¹⁶.

7 вересня 1943 р., виконуючи вказівки ЦК КП(б)У і УШПР, з’єднання М. І. Шукаєва виступило у рейд із Чернігівської області на Правобережну Україну, форсувавши при цьому річки Десна, Дніпро, Прип’ять, і 17 жовтня 1943 р. вийшло до району Явенських лісів (50 км. західніше Житомира). До цього часу чисельність з’єднання загалом досягла понад 1 425 бійців¹⁷.

Діючи в районі Новограду-Волинського і на залізничній лінії Шепетівка – Рівне, партизани М. І. Шукаєва станом на 1 січня 1944 р. підірвали 52 ешелони противника, зруйнували 9 залізничних і шосейних мостів¹⁸.

У зв’язку із загальним наступом регулярних військ Червоної армії на території Правобережної України перед з’єднанням ім. Й. В. Сталіна було поставлене нове складне бойове завдання – провести рейд з лісових масивів Житомирщини на південь, до степових районів навколо м. Первомайська на Одещині¹⁹.

З 6 січня до 22 березня 1944 р. загоны партизанського з’єднання М. І. Шукаєва намагалися пробитися крізь найближчий тил групи армій “Південь” і підконтрольну УПА місцевість до вказаного оперативного району. На території Кам’янець-Подільської області та в районі Терно-

поля партизани провели 18 боїв з німецькими охоронними частинами та 15 боїв із загонами УПА, проте виконати бойове завдання не змогли.

З 25 до 30 березня 1944 р. з'єднання М. І. Шукаєва здійснило спробу прориву на захід, до Львівської області, проте на території Тернопільщини партизани зустріли спротив німців і вояків УПА. Нестача боєприпасів і наявність поранених бійців змусили М. І. Шукаєва 5 квітня 1944 р. відійти для з'єднання із військами Червоної армії і залишити у тилу противника лише партизанський загін ім. Олександра Невського та 30 груп підіривників²⁰.

23 квітня 1944 р., виконуючи чергове завдання ЦК КП(б)У і УШПР, партизанське з'єднання ім. Й. В. Сталіна (близько 900 бійців), виступило у новий рейд до району Борислав – Дрогобич. Долаючи спротив німецьких охоронних частин і загонів УПА, партизани М. І. Шукаєва, пройшовши маршами територією Тернопільської, Станіславської, Чернівецької і Дрогобицької областей, частково по гористій місцевості, 22 травня 1944 р. вийшли до вказаного району. Тут упродовж 1,5 місяця загопи з'єднання підірвали 21 ешелон противника, зруйнували 6 залізничних і шосейних мостів, організували 16 засідок, провели 9 боїв з німцями і 2 бої з УПА²¹.

У зв'язку з наближенням фронту 9 липня 1944 р. партизанське з'єднання ім. Й. В. Сталіна отримало від УШПР вказівку перейти для ведення бойових дій на територію Чехословаччини. З цією метою партизани М. І. Шукаєва здійснили рейд протяжністю в 200 км. територією південної Польщі, провели 11 боїв з німцями і, підірвавши 34 ешелони противника, 25 серпня 1944 р. увійшли на територію Чехословаччини.

За період з 26 серпня до 20 жовтня 1944 р., діючи в районі Прешев – Гуменне (Словаччина), загонами з'єднання ім. Й. В. Сталіна проведено 18 боїв і організовано 12 засідок, підбито і знищено 110 автомашин і 25 мотоциклів противника. У подальшому партизани М. І. Шукаєва вели бойові дії в районах Попрад – Тимовець, де у лютому 1945 р. зустрілись з частинами Червоної армії.

Слід зазначити, що партизанський рух в тилу вермахту мав стратегічне значення для перемоги у Великій Вітчизняній війні. За весь час бойової діяльності (27 серпня 1943 р. – 25 лютого 1945 р.) з'єднання під командування М. І. Шукаєва провело 161 бій із гітлерівцями і бійцями УПА, організувало 92 засідки на шосейних дорогах, підірвало 194 ешелони ворога, завдало відчутної шкоди живій силі та техніці німецьких загарбників²².

За весь період Великої Вітчизняної війни 1-ше з'єднання партизанських загонів Воронезького фронту під командуванням М. І. Шукаєва здійснило один із найдовших за протяжністю рейдів тилами противника – загалом більше 10 000 кілометрів через терени України, Білорусії, Польщі та Чехословаччини, тобто від Ніжина до Праги.

У післявоєнні роки М. І. Шукаєв працював начальником управління у Міністерстві морського флоту СРСР, закінчив Саратовське військове училище МВС, працював у органах внутрішніх справ.

М. І. Шукаєв нагороджений трьома орденами: Червоного прапора, “Богдана Хмельницького” I-го ступеня і “Вітчизняної війни” II-го ступеня; медалями: “Партизану Вітчизняної війни” I-го ступеня, “За перемогу над Німеччиною у Великій Вітчизняній війні 1941–1945 рр.”, “У пам’ять 800-річчя Москви”, “За бездоганну службу у Збройних силах СРСР” II-го ступеня. Отримав також іноземні нагороди: Орден Польської Народної Республіки – “Хрест Грюнвальда” II-го ступеня, ордени Чехословацької Соціалістичної Республіки: “Червона Зірка”, “Військовий Хрест 1939 р.” і “Словацького Національного Повстання”²³.

Михайла Шукаєва не стало у 1976 р. Він похований на центральному Преображенському кладовищі у Москві.

Як бачимо, М. І. Шукаєв був непересічним командиром з’єднання, партизанським ватажком, мав талант організатора диверсійно-підривної і розвідувальної діяльності у тилу ворога. Зокрема, у характеристиці, підписаній командуючим партизанським рухом Чехословаччини генерал-майором О. М. Асмоловим, зазначалося, що М. І. Шукаєв зарекомендував себе як здібний, досвідчений командир і організатор партизанського руху, який має сильну волю, рішучість, вимогливість, яскраво виражені якості стройового командира, має військово-тактичний кругозір²⁴. Його ім’я цілком заслуговує бути вписаним в історію визвольної боротьби українського народу проти фашистських загарбників.

¹ Україна партизанська. Партизанські формування та органи керівництва ними (1941–1945 рр.): Наук.-довід. вид. / Авт.-упоряд.: О. В. Бажан, А. В. Кентій, В. С. Лозицький.– К., Парламентське вид-во, 2001. – 319 с.

² Кентій А. В., Лозицький В. С. Війна без пощади і милосердя: Партизанський фронт у тилу вермахту в Україні (1941–1944 рр.). – К., Генеза, 2005. – 408 с.

³ ЦДАГО України, ф. 62, оп. 5, спр. 130, арк. 149–150 та зв., 151–152 та зв.

⁴ Там само, арк. 156–164 та зв.

⁵ Там само, ф. 71, оп. 1, спр. 17, арк. 1–65; спр. 18, арк. 1–81 та зв.

⁶ Партизанская война на Украине: Дневники командиров партизанских отрядов и соединений, 1941–1944 гг. / Колл. составителей: О. В. Бажан, С. И. Власенко, А. В. Кентий, Л. В. Легасова, В. С. Лозицкий. – М.: Центрполиграф, 2010. – 670 с.

⁷ ЦДАГО України, ф. 71, оп. 1, спр. 15, арк. 1–138; спр. 16, арк. 1–79.

⁸ Там само, спр. 1, арк. 126; спр. 7, арк. 1–176; спр. 8, арк. 1–115; спр. 10, арк. 1–211; спр. 12, арк. 1–37; спр. 27, арк. 1–7, 8; спр. 30, арк. 1–42; спр. 31 арк. 111–125; спр. 37, арк. 1–155; спр. 61, арк. 1–6 та зв.

⁹ Там само, ф. 62, оп. 5, спр. 130, арк. 149 та зв., 151 та зв.

¹⁰ Партизанская война на Украине: Дневники командиров партизанских отрядов и соединений, 1941–1944 гг... – С. 331.

- ¹¹ ЦДАГО України, ф. 71, оп. 1, спр. 1, арк. 1–2.
- ¹² Україна партизанська. Партизанські формування та органи керівництва ними (1941–1945 рр.): Наук.-довід. вид... – С. 107.
- ¹³ ЦДАГО України, ф. 71, оп. 1, спр. 1, арк. 3.
- ¹⁴ Там само, арк. 2.
- ¹⁵ Україна партизанська. Партизанські формування та органи керівництва ними (1941–1945 рр.): Наук.-довід. вид... – С. 106.
- ¹⁶ Партизанская война на Украине: Дневники командиров партизанских отрядов и соединений, 1941–1944 гг. ... – С. 332.
- ¹⁷ Україна партизанська. Партизанські формування та органи керівництва ними (1941–1945 рр.): Наук.-довід. вид... – С. 107, 108.
- ¹⁸ Партизанская война на Украине: Дневники командиров партизанских отрядов и соединений, 1941–1944 гг. ... – С. 332.
- ¹⁹ ЦДАГО України, ф. 71, оп. 1, спр. 1, арк. 73, 74.
- ²⁰ Україна партизанська. Партизанські формування та органи керівництва ними (1941–1945 рр.): Наук.-довід. вид... – С. 108.
- ²¹ Там само. – С. 108.
- ²² Там само. – С. 109.
- ²³ ЦДАГО України, ф. 62, оп. 5, спр. 130, арк. 160.
- ²⁴ Там само, арк. 153–154.

На основе анализа архивных источников ЦДАГО Украины освещена жизнь и деятельность командира партизанского соединения им. И. В. Сталина М. И. Шукаева.

Ключевые слова: М. И. Шукаев; партизанское соединение им. И. В. Сталина; партизанское движение; архивные источники.

There are highlighted the life and the activity of M. I. Shukaev, the commander of Partisans body named after Y.V. Stalin on the basis of the archival sources of the Central State Archives of Public Organizations of Ukraine.

Keywords: M. I. Shukaev; the Partisans body named after Y. V. Stalin; the partisans movement; the archival sources.